

Falles: foc, festa i tradició

Repassem la història de la festivitat pallaresa i pirinenca declarada Patrimoni Immaterial de la Humanitat l'any 2015

Les baixades de falles al Pallars es preveuen multitudinàries després de dos anys d'absència | ACN

[despiece] Aquest **juny**, a la secció de reportatges **Aixaldes** parlem de foc, de boscos i de tradició. Després de dos anys d'absència a causa de la pandèmia, el Pirineu i el Pallars podran tornar a celebrar amb normalitat les **falles**, una de les seves tradicions més icòniques, declarades **Patrimoni Immaterial de la Humanitat l'any 2015**.

En les setmanes prèvies al **solstici d'estiu**, pallaresos i pallareses de diversos llocs de les dues comarques s'han endinsat als boscos per anar a buscar la teia, els troncs de pi negre i els pals d'avellaner o de bedoll perquè les baixades de falles puguin tornar a il·luminar-se amb el foc de la il·lusió i de la festa. Aquesta és la seva història.
[/despiece]

La Falla Major d'Isil engolida pel foc. Foto: Fallaires d'Isil

«Pirineu: foc, boscos i llegendes sobre aigües tranquil·les»

Amb aquest lema, **Josep Maria Boixareu**, alcalde de la Poble de Segur entre 1949 i 1969, va voler dotar el poble d'una nova festivitat per potenciar turísticament la zona i, alhora, oferir al jovent poblatà una via d'escapament però també d'arrelament a la cultura local. Així, i amb la col·laboració de l'**Esbart dansaire**, l'any 1959 naixien les falles de la Poble.

Una tradició, que tot i néixer com a festivitat en honor a la **Verge de Ribera**, patrona de la Poble, ha anat perdent paulatinament aquest sentiment religiós, al mateix temps que s'ha impregnat, any rere any, d'un **creixent esperit popular**, més vinculat al folklorisme i al simbolisme del foc, així com amb la proximitat del solstici d'estiu.

[intext1]

Després de que l'any passat, i a causa de les restriccions per la pandèmia, només poguessin baixar de manera simbòlica tres parelles, enguany ja hi ha preparats **150 fallaires**, que la nit del 17 de juny, tornaran a tenyir de foc la muntanya de Santa Magdalena.

Per saber més sobre les Falles de la Poble, podeu veure el documental «Foc, boscos i llegendes», dirigit per Albert Aymamí i Agustí Paüls:

FOC BOSCOS I LLEGENDES from AymA on Vimeo.

Si bé en el cas de la Poble l'origen de les falles està documentat, si ens n'anem cap al Pallars Sobirà, l'inici d'aquesta festivitat es perd en la nebulosa dels temps. L'explicació més fàcil que podríem fer és que **"s'ha fet tota la vida"**, i potser no aniríem mal encaminats. En aquest cas, la

raó del seu naixement podria remuntar-se a la tradició pagana i al culte al foc.

La religió, però, també hi ha jugat el seu paper, tot i que en menor mesura. És el cas de les baixades de **falles d'Alins i d'Isil**, totes dues celebrades el **23 de juny**, durant la nit de la revetlla de Sant Joan, data que marca el solstici d'estiu, però també, i no menys important, les festes majors d'ambdós pobles.

Els Fallaires d'Alins baixant des de l'ermita de Sant Quirc. Foto: dgcfotografia

En el cas de la capital de la **Vall Ferrera**, la falla és un tronc de pi d'entre 70 centímetres de longitud i uns 10 centímetres de diàmetre. Una torxa força manejable, dissenyada per **Isidre Micàs** durant els anys noranta, i que es decora en forma d'espiral. La baixada de falles a Alins es fa des de dos llocs al mateix temps: **el mirador del Botanal i l'ermita de Sant Quirc**, a banda i banda del poble. El destí, però, és el mateix, la plaça d'Alins, on la Gran Falla, un pi de vuit metres d'alçada, espera per ser encesa.

I si a Alins tenen dos llocs des d'on davallar, a **Isil** són dos el tipus de falles que han de baixar. La matèria primera, però, és la mateixa: un robust tronc de pi negre amb l'escorça treta i tasconat amb trossos de bedoll. La diferència resideix en la mida. Aquelles que portaran els fallaires a l'esquena, amb l'ajuda d'un bastó d'avellaner, són les més petites, mentre que a les més grans els hi tocarà rodolar barranc avall.

Les falles d'Isil esperant al Faro Foto: ACN

L'origen serà el mateix: **el Faro**, el lloc des d'on esperaran que la **Falla Major** d'Isil s'encengui, donant el tret de sortida a aquesta baixada de falles mítica del Pallars. Tal com explica l'historiador **Oriol Riart**, el mot "faro" és la forma precatalana de "far". Un topònim que ha perviscut al Sobirà, i que lluny de la significació bèl·lica que tenia a l'edat mitjana, és a dir a senyal d'alerta, avui en dia es relaciona amb un símbol de celebració, però també amb **el punt més alt d'un terme**, com és el cas d'Isil.

València i Alós: la recuperació de les falles a les Valls d'Àneu

La trajectòria de les falles, però, no sempre ha sigut constant, i alguns dels pobles del Pallars han sofert diversos entrebancs que han impedit que durant anys se celebressin baixades. El motiu més determinant va ser la manca de gent, especialment de joves, un problema inherent a les nostres comarques. Uns dels pobles que va patir aquest fet va ser **València d'Àneu** que, per sort, va recuperar-les a **principis dels anys vuitanta**, gràcies a la iniciativa de **Josep Serra**, que va impulsar-les per als més xics.

Tradicionalment, València celebra la seva baixada de falles per **Sant Pere**, tot i que anteriorment també ho feia per Sant Joan, de la mateixa manera que Isil i Alins. Aquesta segona baixada, però, no es va recuperar. Atès l'edat dels fallaires de València, la tipologia de la torxa és molt concreta: es tracta d'un **petit tronc d'avellaner o de bedoll** que no supera el metre, i amb dos talls en forma de creu en un extrem per col·locar les ascles de teia. Un tipus de falla que també s'utilitzava a les que se celebraven a **Tírvia**.

Els nens són els protagonistes de les falles de València d'Àneu Foto: Fallaires de València

La recuperació de les falles d'**Alós d'Isil**, juntament amb les d'**Espot** -que ja no se celebren- és posterior. El retorn de la festivitat en aquest poble, l'any **2014**, respon a motius diferents. Un d'ells és la influència del turisme, un element clau en el desenvolupament de la zona. Tanmateix, i per sobre de tot, la festa, que se celebra el **2 de juliol**, ha sigut possible gràcies a l'empenta de la gent i ha esdevingut un factor per potenciar la **identitat local**. Així mateix, i de la mà d'**Òscar Vidal**, el retorn de les falles també va permetre recuperar **danses tradicionals** com el ball pla o l'esquerrana d'Alós.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=2905slSFwGo>

El darrer poble en incorporar-se a la tradició fallaire pallaresa ha estat **Sort**. Tanmateix, i tot que hi ha referències escrites a aquesta festivitat, que tenia lloc durant Sant Pere i Sant Joan, la recuperació de la baixada en aquest municipi respon principalment a **motius polítics**. Així, la reivindicació de llibertat per als presos polítics i exiliats del procés va ser l'espurna que va encendre la metxa.

[intext2]

Tanmateix, i a banda del vessant polític, les falles de Sort també han permès recuperar una tradició important per al poble després d'anys d'absència, així com per crear un sentiment d'unió entre els diferents pobles que integren el municipi. Així, les dues baixades simultànies, una des d'**Olp**, d'on surten els fallaires dels pobles de la **Vall d'Àssua**, i l'altra des de **Bressui**, d'on baixen aquells pertanyents als pobles del **Batlliu**, han permès que el foc, la festa i la il·lusió corrin per tots els indrets d'aquest municipi amb una població tan dispersa.

Els fallaires d'Alós d'Isil ballant al voltant de la foguera. Foto: Fallaires d'Alós

Les falles han esdevingut **una de les tradicions més icòniques del Pallars i dels Pirineus**. Una festivitat, a més, que any rere any, i malgrat la pandèmia, s'ha anat consolidant i convertint en un **tret d'identitat** i un motiu d'il·lusió per a tots aquells pobles de les nostres terres que les celebren. Enguany, i després de dos anys d'aturada, les diferents baixades es preveuen multitudinàries. Un fet que demostra l'**expectació** davant el retorn d'aquesta festa, però també la gran **atracció** que genera fora de les nostres comarques.

Sense dubte, les falles poden presumir, de moment, de tenir bona salut i grans expectatives de cara al futur. El reconeixement com a **Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la Unesco** l'any 2015 n'és una prova fefaent. Encara queda, però, molta feina per fer. En aquest sentit, el **projecte Prometheus** s'ha marcat l'objectiu de potenciar encara més aquesta tradició tan arrelada. I no només divulgant la seva trajectòria a través d'un **Museu virtual**, sinó també difonent la seva història a les aules de les escoles. I és que si d'algú depèn el futur d'aquesta festa, és dels més xics. Aquells que, d'aquí a uns anys, hauran de treballar perquè el foc, la festa i la tradició segueixin vius al Pallars i al Pirineu.

[despiece] **Col·labora!**

Aquest **article** ha estat redactat gràcies a la **recerca**, el **treball** i l'**esforç** de periodistes. Si values la nostra feina, ara pots **donar suport al projecte**:

[noticiadiari]68/6462[/noticiadiari][despiece]
[superfillagrantema]1498[/superfillagrantema]

